

Iconografia musical

Codi: 100645
Crèdits: 6

Titulació	Tipus	Curs	Semestre
2500240 Musicologia	OT	3	0
2500240 Musicologia	OT	4	0

Professor/a de contacte

Nom: Jordi Ballester Gibert
Correu electrònic: Jordi.Ballester@uab.cat

Utilització d'idiomes a l'assignatura

Llengua vehicular majoritària: català (cat)
Grup íntegre en anglès: No
Grup íntegre en català: Sí
Grup íntegre en espanyol: No

Prerequisits

No hi ha prerequisits.

Objectius

L'assignatura proposa una aproximació a les representacions iconogràfiques amb temes musicals o relacionats amb la música en l'art occidental.

Objectius:

- Conèixer els principals corrents d'estudi relacionats amb la iconografia musical.
- Conèixer els principals sistemes de catalogació iconogràfica aplicats a la iconografia musical.
- Saber analitzar i interpretar les representacions iconogràfiques des de diversos punts de vista (artístics, simbòlics, organològics ...) i d'acord amb les diferents èpoques històriques.

Competències

Musicologia

- Desenvolupar un pensament i un raonament crítics i saber comunicar-los de manera efectiva, tant en les llengües pròpies com en una tercera llengua.
- Generar propostes innovadores i competitives en la recerca i en l'activitat professional.
- Identificar i contrastar les diferents vies de recepció i consum musicals en la societat i en la cultura de cada època.
- Que els estudiants hagin demostrat que comprenen i tenen coneixements en una àrea d'estudi que parteix de la base de l'educació secundària general, i se sol trobar a un nivell que, si bé es basa en llibres de text avançats, inclou també alguns aspectes que impliquen coneixements procedents de l'avantguarda d'aquell camp d'estudi.
- Que els estudiants puguin transmetre informació, idees, problemes i solucions a un públic tant especialitzat com no especialitzat.

- Que els estudiants sàpiguin aplicar els coneixements propis a la seva feina o vocació d'una manera professional i tinguin les competències que se solen demostrar per mitjà de l'elaboració i la defensa d'arguments i la resolució de problemes dins de la seva àrea d'estudi.
- Que els estudiants tinguin la capacitat de reunir i interpretar dades rellevants (normalment dins de la seva àrea d'estudi) per emetre judicis que incloguin una reflexió sobre temes destacats d'indole social, científica o ètica.
- Reconèixer el paper de la música a la societat actual, la seva funció en les arts de l'espectacle, la relació amb la cultura audiovisual i amb la tecnologia i la informàtica, i també amb les empreses d'oci i de cultura.
- Relacionar conceptes i informacions de diferents disciplines humanístiques, científiques i socials, especialment les interaccions que s'estableixen entre la música i la filosofia, la història, l'art, la literatura i l'antropologia.

Resultats d'aprenentatge

1. Analitzar l'evolució de la imatge artística des de l'antiguitat fins a la cultura visual contemporània.
2. Aplicar els coneixements iconogràfics a la lectura de la imatge artística
3. Aplicar els coneixements sobre idees estètiques i teoria de l'art a l'anàlisi de la imatge artística
4. Demostrar habilitats creatives i innovadores en l'àmbit de l'aplicació professional i laboral de la formació musicològica.
5. Descriure amb precisió l'objecte artístic amb el llenguatge propi de la crítica d'art.
6. Desenvolupar habilitats per a la transferència de la formació musicològica a l'àmbit de la gestió cultural i de lleure.
7. Detectar els camps possibles d'innovació i millora de les propostes de gestió cultural i de lleure.
8. Detectar els procediments metodològics per a l'elaboració d'un projecte de recerca musicològica.
9. Fer servir els principals conceptes relacionats amb la iconografia musical, així com el vocabulari que els és propi.
10. Identificar la imatge artística i situar-la en el seu context cultural.
11. Identificar la problemàtica, el vocabulari i els conceptes fonamentals de la teoria de l'art i de la música.
12. Identificar les idees principals i les secundàries i expressar-les amb correcció lingüística.
13. Implementar l'elaboració de projectes de contingut musicològic, amb la realització d'un pla de treball i una metodologia adequats a l'objecte i el temps d'estudi.
14. Interpretar la informació normativa localitzada als webs d'institucions normatives a Internet.
15. Localitzar en la cultura de cada època diferents manifestacions iconogràfiques.
16. Preparar exposicions orals correctes sobre una matèria analítica i adequar-les al nivell i les expectatives de l'audiència o grup.
17. Redactar projectes crítics de contingut musicològic, ordenats i planificats de manera eficient.
18. Resoldre problemes d'indole metodològica en l'àmbit de la musicologia.
19. Transferir d'una manera personal i crítica els coneixements adquirits en el camp de la musicologia als àmbits professionals i laborals pertinents.
20. Utilitzar el vocabulari i les eines bàsiques que permetin descriure i transmetre els coneixements adquirits mitjançant presentacions orals de contingut musicològic efectives i adaptades a l'audiència.
21. Vincular els períodes de la història de la música amb els períodes de la història de l'art, a través de les semblances i les discrepàncies.

Continguts

1.- Concepte d'iconografia. Abast de la iconografia. Iconografia i iconologia: problemes terminològics. La relació entre la musicologia i la història de l'art: la iconografia musical.

2.- La iconografia musical dins de la musicologia. Principals corrents d'estudi de la iconografia musical: la iconografia com a font primària i la iconografia com a font secundària. Iconografia i organologia. Problemes "musicals" de les representacions iconogràfiques. La iconografia i l'estudi de la música com a fenomen social.

3.- El Repertori Internacional d'Iconografia Musical (RIdIM). Criteris per a la catalogació de la iconografia musical. Les propostes del RIdIM. Altres propostes de catalogació iconogràfica.

4.- Metodologies d'estudi i d'anàlisi iconogràfic.

5.- Iconografia musical a l'antiguitat: principals representacions iconogràfiques (Apol·lo, Màrsies, Orfeu, les muses, etc.), significació i aportacions a la musicologia.

6.- La iconografia cristiana medieval i la música. Representacions del rei David. Els àngels músics. Escenes marianes i vides de sants. Narracions de la vida de crist. L'Apocalipsi. Altres representacions medievals.

7.- Iconografia musical i art modern. Representacions profanes en el marc del pensament humanista. Els retrats de músics. Art i al·legoria. Representacions religioses. Natures mortes.

8.- Escenes musicals en el romanticisme. Permanència i canvis en la significació simbòlica de la iconografia musical del segle XIX. Nacionalisme i música a través de les imatges.

9.- Iconografia i música en l'art contemporani: Música i músics en l'art cubista; Música i art abstracte; Música i sinestèsia; Iconografia, música i postmodernitat.

Metodologia

Les classes de l'assignatura alternaran exposicions / explicacions del professor amb exercicis que els alumnes duran a terme de manera individual o en grup i que seran objecte d'exposició oral; també es realitzaran col·loquis i/o debats a partir de lectures realitzades prèviament pels alumnes.

Activitats formatives

Títol	Hores	ECTS	Resultats d'aprenentatge
Tipus: Dirigides			
Classes magistrals	23	0,92	1, 2, 3, 5, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 14, 15, 18, 21
Col·loquis a classe	9	0,36	1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 14, 15, 18, 19, 20, 21
Tipus: Supervisades			
Presentació oral d'exercicis / treballs individuals a classe	15	0,6	2, 3, 5, 9, 10, 11, 12, 14, 15, 16, 18, 20, 21
Tipus: Autònomes			
Estudi personal	50	2	1, 2, 3, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 14, 15, 18, 19, 20, 21
Lectura d'articles i llibres	15	0,6	1, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 14, 15, 18, 19, 21

Avaluació

Activitats d'avaluació*:

a. Examen sobre els continguts generals de l'assignatura [aquest exercici es realitzarà la darrera setmana de classes del semestre; la data exacta es fixarà a principi de curs] (pes global en la qualificació final: 40%).

b. Treball de curs específic sobre la matèria [el treball es lliurarà, aproximadament, tres setmanes abans de la finalització de les classes del semestre; la data exacta de lliurament es fixarà a principi de curs] (pes global en la qualificació final: 30%).

c. Exposició oral del treball de curs -les exposicions es faran a classe durant el mes de maig- (pes global en la qualificació final: 20%).

d. Participació a classe -amb intervencions orals i exercicis de format reduït (individuals o en grup)- (pes global en la qualificació final: fins a un 5%)

e. Assistència a classe -només es tindrà en compte si l'assistència és igual o superior al 80% dels dies de classe presencial- (pes global en la qualificació final: fins a un 5%).

[*Al llarg del curs es fixarà la revisió, que serà presencial, per a les activitats d'avaluació; en qualsevol cas les revisions es realitzaran -sempre que sigui possible- durant els quinze dies posteriors a l'activitat d'avaluació i, com a norma general, dins dels horaris de despatx/tutoria que el professor tingui estipulats per aquell semestre].

Recuperació: En la data de recuperació fixada per la Facultat, els alumnes que no hagin superat l'examen sobre els continguts generals de l'assignatura (apartat "a") podran demanar, únicament, ser reavaluats d'aquest examen (el pes del qual representa el 40% de la qualificació final).

Definició de "No avaluable": Es considerarà com a "No avaluable" l'alumne que lliuri menys d'un 40% de les evidències d'aprenentatge.

Activitats d'avaluació

Títol	Pes	Hores	ECTS	Resultats d'aprenentatge
Assistència a classe (com a mínim el 80% de les classes presencials).	5% de la qualificació final	0	0	1, 2, 3, 9, 10, 11, 15, 21
Examen sobre els continguts generals de la matèria al final del semestre.	40% de la qualificació final	1,5	0,06	1, 2, 3, 5, 9, 10, 11, 12, 15, 18, 21
Participació a classe.	5% de la qualificació final	0	0	1, 3, 4, 5, 7, 9, 10, 11, 12, 15, 18, 19, 21
Presentació oral del treball de curs.	20% de la qualificació final	0,5	0,02	1, 4, 9, 11, 15, 16, 19, 20, 21
Realització del treball de curs.	30% de la qualificació final	36	1,44	1, 2, 3, 4, 6, 7, 8, 9, 11, 12, 13, 14, 15, 17, 18, 19, 21

Bibliografia

Llibres i articles de caràcter general:

A. Baldassarre, "The Musicalization of the Visual Arts. Considerations of 20th century music iconography research" *Musique-Images-Instruments* 10 (2008): 142-169.

J. Ballester, "Iconografía musical: una disciplina entre la musicología y la historia del arte" *Edades* 10 (2002): 147-156.

J. Ballester, "Organología e iconografía" *Revista de Musicología* XXXII/2 (2009): 167-180.

- J. Ballester, "Past and present of music iconography in Spain" *Music in Art* XXVII/1-2 (2002): 7-11.
- C. Bordas & A. de Vicente, "Recopilación bibliográfica de iconografía musical española" *Music in Art* XXX/1-2 (2005): 205-227.
- C. Bordas, "Música y artes plásticas. Una presentación y otra mirada más al Pórtico de la Gloria" a *Campos Interdisciplinarios de la Musicología. Actas del V Congreso de la Sociedad Española de Musicología* (Madrid: SEdeM, 2001): 1227-1242.
- H. M. Brown, "Iconography of Music" *New Grove* 9 (1980): 11-18.
- H. M. Brown & J. Lascelle, *Musical Iconography: A Manual for Cataloguing Musical Subjects in Western Art before 1800* (Cambridge: Harvard University Press, 1972).
- M. A. Castiñeiras González, *Introducción al método iconográfico* (Santiago: Tórculo Edicions, 1997).
- G. Duchet-Suchaux & M. Pastoureau, *Guía iconográfica de la Biblia y los santos* (Madrid: Alianza, 1996).
- T. Ford, *List of western instruments annotated from an iconographical point of view* (New York: Research Center for Music Iconography, 1987)[versió castellana de K. Ríos: *Lista de Instrumentos de Música Occidentales* (Madrid: AEDOM, 1999)].
- J. Hall, *Diccionario de temas simbólicos y artísticos* (Madrid: Alianza, 1996).
- Lexicon Iconographicum Mythologicae Classicae* (Zürich & München: Artemis, 1981-1997).
- E. Panofsky, *Estudios sobre iconología* (Madrid: Alianza, 1972).
- L. Réau, *Iconographie de l'Art Chrétien* (Paris: P.U.F., 1956-59).
- G. Schiller, *Iconography of Christian Art* (London: Lund Humphries, 1971-72).
- T. Seebass, "Prospettive dell'Iconografia Musicale" *Rivista Italiana di Musicologia* XVIII (1983): 67-86.
- T. Seebass, "Iconography" *New Grove* 12 (2001): 54-71.
- R. van Straten, *An introduction to iconography* (Yverdon: Gordon & Breach, 1994).
- H. van de Waal, *Inconclass. An iconographic classification system* (Leiden, 1973-1985) 17 vols.

Revistes especialitzades:

Imago Musicae

Music in Art (RCMI / RIdIM Newsletter)

Musique - Images - Instruments

Monografies*:

- M. Barbe (ed.), *Musique et Arts Plastiques. Analogies et interférences* (Paris: PUF, 2006).
- J.-I., Bosseur, *Musique et arts plastiques* (Paris: Minerve, 1998).
- J.-I., Bosseur, *Musique et beaux-arts. De l'Antiquité au XIXe siècle* (Paris: Minerve, 1999).
- M. Clouzot, *Images de musiciens (1350-1500). Typologies, figurations et pratiques sociales* (Turnhout: Brepols, 2007).
- M. Clouzot, *Le Jongleur. Mémoire de l'Image au Moyen Age. Figures, figurations et musicalité dans les manuscrits enluminés (1200-1330)* (Berne: Peter Lang, 2011).

- I. Ember, *Music in Painting* (Budapest: Corvina, 1989).
- S. Ferino-Pagden, *Dipingere la musica. Strumenti in posa nell'arte del Cinque e Seicento* (Milano: Skira, 2000).
- R. Illiano (ed.), *Music and Figurative Arts in the Twentieth Century* (Turnhout: Brepols, 2017).
- R. Leppert, *Music and Image. Domesticity, ideology and socio-cultural formation in eighteenth-century England* (Cambridge: C.U.P., 1988).
- J. López-Calo (ed.), *Los instrumentos del Pórtico de la Gloria. Su reconstrucción y la música de su tiempo*, 2 vols. (La Coruña: Fundación Pedro Barrié de la Maza, 1993).
- I. Marchesin, *L'Image Organum. La représentation de la musique dans les psautiers médiévaux 800-1200* (Turnhout: Brepols, 2000).
- A. P. Mirimonde, *Astrologie et Musique* (Genève: Minkoff, 1977).
- A. P. Mirimonde, *L'iconographie musicale sous les rois bourbons. La musique dans les arts plastiques (XVII-XVIII siècles)* (Genève: Minkoff, 1977).
- L. Robledo, *Los emblemas musicales de Juan de Vado* (Madrid: Fundación Caja Madrid, 2009).
- A. Ruiz Caballero, *Un cielo en espera. El artesón del templo de Santa María de la Asunción - Naranja, Michoacán, siglo XVIII* (Morelia: Secretaría de Cultura de Michoacán - Ayuntamiento de Zacapu, 2010).
- J. H. Rubin & O. Mattis (eds.), *Rival Sisters, Art and Music at the Birth of Modernism, 1815-1915* (London: Ashgate, 2014).
- H. C. Slim, *Painting Music in the Sixteenth Century* (Aldershot: Ashgate, 2002).
- F. Sopeña & A. Gallego, *La música en el Museo del Prado* (Madrid: Dirección General de Bellas Artes - MEC, 1972).
- B. Spati & J. Van Zile (eds.), *Imaging Dance. Visual Representations of Dancers and Dancing* (Hildesheim - Zurich - New York: Olms, 2011).
- N. Staiti, *Angeli e pastori. L'immagine musicale della Natività e le musiche pastorali natalizie* (Bologna: Ut Orpheus Edizioni, 1997).
- C. Villanueva (ed.), *El Pórtico de la Gloria. Música, Arte y Pensamiento* (Santiago de Compostela: Servicio de Publicaciones de la Universidad de Santiago, 1988).
- C. Villanueva (ed.), *El sonido de la piedra. Actas del encuentro sobre instrumentos en el Camino de Santiago* (Santiago de Compostela: Xunta de Galicia, 2005).
- M. E. Wieseman, *Vermeer and Music. The Art of Love and Leisure* (London: National Gallery Company, 2013).
- E. Winternitz, *Musical instruments and their symbolism in western art* (New Haven & London: Yale University Press, 1979).

* Al llarg del curs es trametrà altra bibliografia específica.